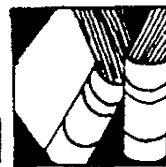

המזרז הפבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מועד

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים בשנת תשמ"ג

רשימה קודמת: אסיא, חוברת לח, עמ' 57 — 67

תוכן הפרקים

א. כללי	4 — 1	יד. מילה	132 — 128
ב. רופאים	13 — 5	טו. כיבוד אב וזקן	139 — 133
ג. בית חולים	17 — 14	טז. השתלת איברים	144 — 140
ד. תפילין ותפילה	23 — 18	יז. חולים ונפטרים	156 — 145
ה. נטילת ידיים	25 — 24	יח. ניסויים רפואיים	159 — 157
ו. ברכות	29 — 26	יט. נישואי קרובים	162 — 160
ז. פיקוח נפש	53 — 30	כ. ניתוח הערמונית	166 — 163
ח. שבת	87 — 54	כא. קביעת אבהות	170 — 167
ט. פסח	100 — 88	כב. אשה ובעלה	180 — 171
י. מועד	105 — 101	כג. נזיקין	187 — 181
יא. יום כיפור	113 — 106	כד. הפלות	192 — 188
יב. סכנה	120 — 114	כה. הנדסה גנטית	194 — 193
יג. טהרה	127 — 121		

רשימת הספרים וכתבי העת

האהל קובץ תורני	ישיבת אהל שמעון מערלויא, ירושלים
אוצרות ירושלים	הרב צבי מאשקאוויטש, ירושלים
אסיא	המכון ע"ש ד"ר פ' שלזינגר ז"ל
	לחקר הרפואה עפ"י התורה ליד
	המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
שו"ת באר משה	הרב משה שטערן, ניו-יורק
ברכת הגומל לחולה	המכון לחקר הרפואה בהלכה
ברקאי	התנועה העולמית של המזרחי- הפועהמ"ז,
	ירושלים
שו"ת דברי מנחם	הרב מנחם מנדל כשר, ירושלים

הרב משה שמואל גלזנר, קלויזנבורג — ירושלים	דור רביעי
מכון רגנשברג, ירושלים — שיקגו	הלכה ורפואה
מכון הרב פראנק, ירושלים	הר המור
הרב משה חיים גרינפעלד, סענפעטער	שו"ת חיים ברצונו
ילקוט חידושי רבותינו ותלמידיהם, כפר חב"ד	יגדיל תורה
הרב יהושע משה אהרונסון, פתח-תקוה	שו"ת ישועת משה
חברא קדישא, נתניה	לדור ודור
הרב מאיר אמסעל, ניו-יורק	המאור
ישיבת ויזניץ, בני-ברק	מאור החיים
הרב שמעון גרינפעלד, סעמיהאלי — ירושלים	שו"ת מהרש"ג
אגודת מוריה ירושלים	מוריה
הרב יצחק יעקב וייס, ירושלים	שו"ת מנחת יצחק
עלון לבני הישיבה בצה"ל, שעלבים	מספרא לסייפא
מוסד יצחק ברויאר של פועלי אגודת ישראל, ירושלים	המעין
הרב מנשה קליין, (ירושלים) ניו יורק	שו"ת משנה הלכות
תלמידי הפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, ירושלים	משפטים
התאחדות חניכי הישיבות, תל-אביב	הנאמן
הרב יוסף בר-שלום בת-ים (ירושלים)	שו"ת נצח יוסף
הלכות חולים רופאים ורפואה, פרופ' א"ס אברהם ירושלם תשמ"ג	נשמת אברהם (או"ח)
לכבוד הרב מרדכי קירשבלום, מכון טל אורות, ירושלים	ספר היוכל
חוברת קשר לחייל, ישיבת ניר קרית ארבע, חברון	עלוני ממרא
כולל תורה ויראה דרבינו יואל דסאטמאר, ניו-יורק	פרי תמרים
הרב אליעזר יהודה ולדינברג, ירושלים	שו"ת ציץ אליעזר
התנועה העולמית של המזרחי, תל-אביב	הצפה
הרב שמואל הלוי וואזנר, זכרון מאיר בני ברק	שו"ת שבט הלוי
קובץ זכרון להרבנים מדליה, ירושלים	שילה
הרב שמואל אהרן ראבין, קורטשין	שם עולם
איגוד מורים לתורה שבעל-פה, בני-ברק	שמעתין
היכל שלמה. ירושלים	שנה בשנה

הרב מרדכי יפה-שלזינגר, תל-אביב	שפת המעיל
הרב שרגא פייוויש שנעבאלג, לונדון	שו"ת שרגא המאיר
רבני אירופה, ירושלים	שרידים
מוסד הרב קוק, ירושלים	תורה שבעל-פה
מכון צומת, אלון שבות	תחומין

ערכי הביבליוגרפיה

א. כללי

1. מפתח למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בכתבי עת תורניים בשנים תשל"ג — תש"ס. הרב מאיר וונדר. אסיא לד, 44 — 62.
203 ערכים בעשרה פרקים מסווגים, עם מפתחות שונים.
2. ביבליוגרפיה מסכמת של כתבי ד"ר יעקב לוי ז"ל. אסיא לה, 72 — 76.
97 ערכים בסדר כרונולוגי.
- 3א. נשמת אברהם, הלכות חולים רופאים ורפואה, חלק אורח חיים. פרופ' א"ס אברהם.
אלפי פסקי הלכה בנושאי רפואה מסודרים לפי סדר סעיפי השלחן ערוך עם מראי מקומות ומפתח מפורט, ירושלים תשמ"ג.
- 3ב. ספר נשמת אברהם. יונה עמנואל. המעין כג, ג, 59 — 62.
הערות ומקורות שנשמטו מספרו של פרופ' אברהם; הרב מרדכי הלפרין, אסיא לה, 66 — 70. סקירה הלכתית של הספר.
4. פרקים בפתולוגיה בתלמוד ובנושאי כליו. ד"ר אברהם שטינברג. אסיא לד, 36 — 43. פרק ב: הטחול.

ב. רופאים

5. הרופא היהודי — מי הוא ואיזהו? פרופ' שמעון גליק. אסיא לה, 5 — 9. וראה:
49, 52, 53, 67, 98, 99, 102, 104, 106, 118, 123, 181, 182, 151, 184.
כללי התנהגות של רופא יהודי לפי ההלכה ומוסר היהדות.
6. אם מותר להיות ספר או רופא נשים. הרב יוסף בר שלום, להרב אליהו טהרני.
שו"ת נצח יוסף, ח"א, סי' סו, עמ' רעח-רפד.
מותר להיות רופא נשים, דבמלאכתו עוסק ואינו מתכוון למלא תאוותו, וכן אין חשש ייחוד.
7. החשיבות בארגון התאחדות רופאים דתיים. אודות הצורך לעשות יד וספריה לזכרון. האדמו"ר מליובאוויטש, להרב שלמה יוסף זוין, בתשכ"ח. הלכה ורפואה ג. גז — נח; נח — נט.

- מניית היתרונות של התאגדות רופאים דתיים, והנושאים שיטופלו על ידם.
8. בדין היתר ומצות דרישה ברופאים. הרב ישראל מאיר לבציון. אוצרות ירושלים
שה, עב — עה.
- יש לאדם רשות או מצוה או חובה לעשות עצמו צדיק ולא ללכת לרופא,
אלא לבטוח בהשם.
9. דרכי ריפוי בלתי בדוקות. הרב גדליה אהרן רבינוביץ. הלכה ורפואה ג,
קטו — קיח.
- אין להניח דרכי הריפוי הבדוקות והמקובלות, ולהשתמש בדרכי ריפוי
שאינן מבוססות, ויכול רק להשתמש בהן כתוספת, בפיקוחו של רופא בקי
האומר שאם לא יועילו עכ"פ לא יזיקו.
10. התקנת מערכת אוטומטית להשגחה על מצבו של חולה מסוכן, כתחליף
להשגחה צמודה של כח אדם. הרב א"י וולדינברג, לפרופ' ד' סומפולינסקי. ציץ
אליעזר, חט"ו, סי' לז, עם נספח מפרופ' דוד מ. מאיר.
- מכח כמה נימוקים אין לאסור הפעלת מערכת מכנית אוטומטית, אחרי
שתעבור בדיקה מדוקדקת לפני שתיכנס לפעולה.
11. בנאמנות הרופאים. הרב שמואל ווזנר. שבט הלוי, ח"ה, סי' קכו, עמ' קל.
לדעת החתם סופר נאמנים הרופאים על הכלל ולא על הפרט שלפנינו, אך
יש ראייה שנאמנים גם על גוף פרטי, וכל שכן בזמננו שמוכיחים זאת
בשיקופים ובירורים אחרים.
12. נאמנות רופא מחלל שבת להעיד על יהודי שמת במלחמה כשיש עוד ג' ערלים
שהעידו על כך לפני שופטי העיר, האם מותרת האשה להינשא. הרב שמעון
גרינפעלד, להרב יעקב צבי כ"ץ אב"ד סאבאסלויא. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי'
רמב, עמ' רצט — שא.
- אין הרופא נאמן רק במסיח לפי תומו ובסיוע עדות הנכרים, ויוכל להתיר
אם יצטרפו עוד שני גדולים הנקובים בשם.
13. חולה שאומר שצריך לאכול מאכלי בשר והרופאים אומרים שיזיקוהו, אם יש
לחוש לדבריהם. הרב שמואל אהרן רובין, לתלמידו הרב נטע דומ"ץ ברדיוב.
שו"ת שם עולם, ח"ב, סי' קפג, עמ' קכה.
- הרדב"ז בתשובתו (ח"ד, סי' סו) קבע כללים מתי יש לחוש לדברי הרופאים
לענין יום כיפור, נבילה וחילול שבת.

ג. בית חולים

14. החיוב והמצוה בתרומה כספית לבית חולים. הרב אליעזר וולדינברג, לפרופ'
דוד מ. מאיר. אסיא לד, 31 — 35. וראה: 49, 53, 56, 66, 68, 85, 152, 153.

15. המצוות שמקיימים בתרומות כסף לבית חולים. הרב א"י וולדינברג, לפרופ' ד' סומפולינסקי. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' לח.
- התורם לבית חולים מקיים מצוות גדולות מאד בגרמו הצלת אלפי נפשות מישראל, וכל שכן כשתורם לבית חולים דתי. (ראה 14).
16. חיים יהודיים בבית-החולים לחולים כרוניים. ד"ר אברהם קסלווק, ד"ר מרטין קיזלשטיין, ד"ר בוריס שרגורוצקי. אסיא לו, 67 — 68.
- תיאור סטטיסטי של המצב בבית החולים, דרכי טיפול, והשפעת קיום מצוות על החולים.
17. אם מותר לקבל נכרי בהתנדבות בבית החולים. הרב א"י וולדינברג, לר' שלמה אהרן הולצברג. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' לג, סק"ד. עמ' 82-84.
- מכח כמה נימוקים מותר לקבל לבית החולים מתנדבת נכריה, וכל שכן כאשר מקבלת שכר נמוך כהוצאות אש"ל.

ד. תפילין ותפילה

18. בענינים שונים. הרב א"י וולדינברג, לד"ר אברהם — סופר אברהם. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' לב. וראה: 76.
- יש להשתדל שחרשים יניחו תפילין. חולה נפש שהתרפא יברך הגומל, אך לא חולה שרצה לאבד עצמו לדעת. הנכנסת לניתוח לפני הדלקת הנרות ותהא בלי הכרה, מותר לה להדליק בברכה לפני כן. יולדות שנהגו שלא להדליק בשבת הראשונה הוא מפני רוב שפיעת הדם, ולא דוקא כשיוולדת בבית. גם כשהרופא אומר שהמצה לא תזיק לחולה, לא יאכל כשמרגיש שכן תזיק לו, כי לב יודע מרת נפשו. חולה שאכל בצום פחות מכשיעור, יכול לעלות לתורה. מנין חולים האוכלים בתשעה באב, יכולים לקרוא בתורה. חולה שאוחז בלולב והכריא מרים את ידו, יצא החולה ולא הבריא.
19. חולה והנחת תפילין. פרופ' א"ס אברהם. המעיין כג, ב, 30 — 38.
- פצע ביד, לבו בצד ימין, גידם, משותק, פצוע וחציצה, חולה מעיים, מצטער, סומא, אילם וחרש. וראה גם נשמת אברהם על או"ח, ירושלם תשמ"ג, סימנים כז, לח.
20. מי ששמו ידו השמאלית בגבס לענין תפילין. הרב יהושע משה אהרונסון. שו"ת ישועת משה, ח"ג, סי' ה, עמ' יז — יח.
- כשיודע בבירור מקום בשר התופח יניח על הגבס בלי ברכה ויכסנו, וזה עדיף מלהניח על יד ימין. מכל מקום אם אין לו כאבים, יניח לרגע גם על יד ימין.
21. העומד לעבור ניתוח בעינו ולא יוכל להזיז ראשו שלושה ימים ולהניח תפילין של ראש, אם רצוי לכוון הניתוח לחול המועד בו פטורים מתפילין. הרב יהושע משה אהרונסון. שו"ת ישועת משה. ח"ג. סי' ו, עמ' יח — כ.

אל ידחה הניתוח מחמת כמה טעמים, ויוכל יום — יומיים אחרי הניתוח להניח לפחות תפילין של יד בברכת להניח בלבד.

22. כשיוצאת ליחה מפי הטבעת, אם מותר בתורה ובתפילה. הרב יצחק יעקב וייס, להרב אברהם יצחק הופמן, בתש"ס. מנחת יצחק, ח"ח, סי' ט, עמ' כא — כב. וראה: 28, 60, 62, 63.

הליחה אין ריחה נודף ומספיק קינוח רגיל, ומוטב שיחזיק שם דבר הנותן ריח טוב.

23. שליח ציבור בכסא גלגלים. הרב עזרא בצרי. תחומין ד, 455 — 460. כשאין זה גורם מחלוקת, מותר לקבל שליח ציבור בכסא גלגלים כשיש לו קול ערב, והציבור מכוונים יותר בתפילה על ידו.

ה. נטילת ידיים

24. תחבושת על האצבע, אם היא חציצה לנטילת ידיים. הרב מנשה קליין, להרב פרץ טוביה הלוי דייטש, בתשל"ז. משנה הלכות ח, סי' יט, 24 — 26. וראה: 112. יכול לכולי עלמא ליטול כל ידו על התחבושת, ואם אינו רוצה להרטיבה, ידקדק שלא יגיעו אליה המים, ויחזרו ויטמאו את המים שעל ידו.

25. שימוש לנטילת ידיים במים בנעשתה בהם מלאכה. הרב יוסף בר שלום, לאביו ר' בן ציון חי. שו"ת נצח יוסף, ח"א, סי' טו, עמ' עו — פב. מים חמים שהשתמשו בהם בבקבוק חם לריפוי והרגעת כאבים, אין ליטול בהם ידיים כשהופשרו, אלא אם כן עירבב אותם במים קרים רבים.

ו. ברכות

26. ברכת הנהנין על תרופות. הרב מרדכי לייב הלוי קצנלבוין. הלכה ורפואה ג, רעד — רפד.

פרטי ההלכות שלא לברך על תרופות מרות, רק על אלו שיש להן טעם טוב. כששותה מים להבליע תרופה לא יברך, וכשהתרופה מעורבת בדבר מאכל — פעמים שיש לברך.

27. דין חולה לענין ברכת הנהנין. הרב צבי יכרוב. הלכה ורפואה ג, רפז — רצד. חולה שאינו יכול לברך ברכת הנהנין מפני שאין גופו או המקום נקי, אסור לו לאכול ולשתות בלי ברכה כשאין בזה משום פיקוח נפש.

28. חולה שצריך לאכול לפעמים באמצע תפילה או קריאת שמע, אם צריך לברך על המאכל. הרב שרגא פייוויש שנעבאלג, לה"ר אברהם הכהן עהרנטריא ממנטשסט. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' מב, עמ' נח — נט. לכתחילה יברך קודם התפילה, ובדיעבד מותר גם באמצע.

29. ברכת הגומל לחולה. בעריכת הרב מרדכי נויגרשל. ירושלים, לקידום תשמ"ג, לד עמ'. וראה: 18.

א. הקרבן והברכה. ב. ברכת הגומל חובה או רשות. ג. נוסחת הברכה ומשמעה. ד. כיצד, היכן ומתי. ה. מי הוא הנקרא חולה. ו. נשים וקטנים בדין הגומל. ז. המכניס עצמו לסכנה מדעת. ח. פלוני אירע לו נס וחברו מברך. ט. ברכה על הצלה חלקית.

ז. פיקוח נפש

30. פיקוח נפש בשבת. הרב צבי גראס. פרי תמרים יב, פג — קה. קונטרס רחב במכלול עניני פיקוח נפש, ומסקנתו שעדיף לעשותו על ידי ישראל עצמו כשלא ניתן היה להכין מערב שבת.

31. הוראות בטיחות צבאיות לענין פיקוח נפש. הרב זלמן קורן. תחומין ד, 241 — 252, עם דברי הרב יהושע בן-מאיר והרב אברהם יצחק נריה. עדיף לשאת נשק ומחסנית ביד, ולא דוקא כשהמחסנית תחובה בנשק. נאמנות מפקדי צה"ל בעניני פיקוח נפש, ושיקול דעת של חייל נגד הוראת המפקד.

32. ספק נפשות דוחה שבת. הרוצה לאבד עצמו לדעת, אם חייבים להצילו. נגמר דינו למיתה בב"ד, אם מפקחים עליו את הגל. הרב מנשה קליין, להרב ישראל אריה זלמנוביץ, בתשכ"ד. משנה הלכות ח, סי' נה — נו, לא — לב. וראה: 146.

בספק פיקוח נפש אין חזקת בריאות. יש להשתדל להציל מי שרוצה לאבד עצמו לדעת, אם אינו מאלה שמורדין ולא מעלין. יש לפקח הגל על מי שנגמר דינו בב"ד, שהרי לא ימיתוהו בשבת, ובינתיים יש לו חיי שעה.

33. אם חייבים להכנס לספק פיקוח נפש כדי להציל חברו. הרב מאיר יוסף סלושץ. הלכה ורפואה ג, קנח — קסג.

כשחברו טובע ויכול להצילו בוודאות, חייב להצילו אפילו כשנכנס לספק סכנה, אך לא כאשר ספק אם יצילו. אין להסתכן כאשר יש קול שהטובע עשה מעשה שאסור להצילו.

34. אם חייב או רשאי אדם להכנס לספק סכנה, כדי להציל את חברו מודאי סכנה. אם רשאים לעשות פעולת הצלה למען הצלת רבים ממיתה כאשר עי"ז ייהרג יחיד. הרב א"י וולדינברג. ציץ אליעזר חט"ו, סי' ע.

דעות באחרונים אם יכניס אדם עצמו לספק סכנה כדי להציל את חברו. אין להציל רבים במעשה בידים שיגרום מותו של יחיד, ועדיף להיות בשב ואל תעשה.

35. הצלת יחיד ורבים בכלל ובמלחמה בפרט. הרב יעקב נבון. תחומין ד, 153 — 172.

אם לא עמדו משימות מלחמתיות לפני הפלוגה, היתה חייבת לבצע פעולת חילוץ והצלת מפקד, גם אם עי"ז נכנסים לספק סכנה.

36. הצלת רבים מול מעטים בהתמוטטות בנין. הרב שאול ישראלי. תחומין ד, 136 — 143.

יש להעדיף הצלת רבים על המעטים, אבל לא אם עי"ז הורגים או גורמים להרג אחד.

37. הצלת רבים מול מעטים באסון צור. הרב איתמר ורהפטיג, למשטרת ישראל — היחידה למחקר ופיתוח. תחומין ד, 144 — 151, עם הערות הרב שאול ישראלי. יתכן כי כאשר הריגת המעטים אינה ודאית ואינה נעשית בידיים, ואילו סכנת הרבים וסיכויי הצלתם בטוחים, יש לסמוך על החזון איש שמחלק בין פעולת הריגה לבין פעולת הצלה שבמקרה כרוכה בהריגה.

38. הגדרת מצב של חולה שיש בו סכנה. הרב דוד אפלבוים. הלכה ורפואה ג, קנג — קנז.

יש חילוק בין חולה שסכנה במצבו הנוכחי, ובין מי שתוחלת החיים שלו תפחת אם לא יטופל, והדבר תלוי בהשערת המצב הקליני הנוכחי. על כן חולה סכרת שיש לו כשלון כליות מתקדם ובמצבו אין חשש שימות, מכל מקום יש לטפל בו, ובשינוי כשאפשר, להחזיק רמה נורמלית של סוכר בדמו, כדי שלא תפחת תוחלת החיים שלו.

39. בענין חולה מסוכן מאד. הרב שלמה זלמן אויערבך. הלכה ורפואה ג, ס. אין לנתח ילדה חולנית אם עי"ז תהיה משותקת כל ימיה ואין ההצלה ודאית, ושב ואל תעשה עדיף.

40. דיני הצלה בחולה מסוכן אם יכולים להצילו בלא חילול שבת, ובדין ריבוי בשיעורים בשבת. חובת האדם בממונו להציל חברו מסכנה. הרב משה הרשור. הלכה ורפואה ג, לז — נ.

בין היתר: אם צריך שינוי בהסעת יולדת בשבת; חיבור אצבע והצלת אבר בשבת.

41. בריא שאמר פתאום לחברו שמרגיש בעצמו שהוא חולה מסוכן, אם מחללים עליו את השבת. הרב מנשה קליין, להרב שמואל אלימלך טוירק, בתשל"ח. משנה הלכות ח, ס"י נג כט — לא.

יכול לחלל בעצמו כשמרגיש כן, ואחר לא יחלל בשבילו כשנראה בריא. ואם נשתנו פניו יקרא לרופא, ובקטן מחללין מיד. יש עוד סברות להקל בספק פיקוח נפש.

42. חולה שיש בו סכנה, אם מותר לחלל שבת עבורו בדברים שאינם מרפאים. הרב שרגא פייוויש שנעבאלג, להרב משה שאול קליין בבני-ברק. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, ס"י צו. עמ' קכד — קכז.

אין להתיר לחולת כליות לנסוע בשבת עם אביה לבית חולים כשהנהג נכרי, אפילו כשרוצה להיות בליל שבת ובבוקר בבית, ולחץ הדם שלה יעלה בגלל עגמת הנפש, מכיון שיכולה להגיע לשם בעש"ק ולחזור במוצש"ק.

43. פיקוח נפש של נכרי בשבת. הרב יעקב אביגדור, לרש"ז שרגאי, בתשכ"ו. ברקאי א, 243 — 246.

אין חובה ומצוה בכך, כי גם הם אינם מחויבים להציל ישראל. מטפלים בהם מצד רחמנות ותקנת הארצות, ואין ברפואה משום חילול שבת.

44. פיקוח נפש לפושע בשבת אם הותר או נדחה. הרב יהודה זרחיה סג"ל. שנה בשנה תשמ"ג, 184 — 189.

יש להציל בשבת בלי תקירות ודרישות, גם מי שהכניס עצמו בפשיעה למצב זה.

45. חילול שבת להצלת חפשי שנסע בשבת ונפגע כתאונה. הרב שמואל ווזנר, להרב דוד טרופ. שבט הלוי, ח"ה, סי' מח, עמ' מא — מב.

פשטות ההלכה ודעת הפמ"ג לאסור, והלימוד זכות על המקילים הוא מפני שהרבה מחללי שבת הם תינוקות שנשבו, וגם אולי מאמינים במעשה בראשית, ולדעת הבנין ציון אינם מומרים לכל התורה.

46. ישוב דברי האור החיים שכתב, שלא הותר לחלל שבת רק עבור שישמור שבתות הרבה. הרב משה חיים גרינפעלד מסענפעטער, לר' אשר אנשיל יונגרייז, בתר"ץ. שו"ת חיים ברצונו, סי' טו, עמ' לט — מ.

יש חילוק בין דחית מצות שבת עבור חולה, לדחית שאר מצוות.

47. חילול שבת להצלת תינוקות מבחנה. הרב שמואל ווזנר, להרב דוד טרופ, בתש"ם. שבט הלוי, ח"ה, סי' מז, עמ' מא. וראה: 190, 192.

אין לחלל שבת להציל זרע שבמבחנה, ואין הדין כהצלת עוברין שרובם בני קיימא.

48. קיצור דיני חולה שיש בו סכנה בשבת. הרב יעקב יהודה פאלאק. פרי תמרים ג, קמ — קמח.

כולל: כללי רמיזה לעכו"ם לעשות לו מלאכה בשבת. פרק א: הלכות החילול. פרק ב: מהו החולי, ועל פי מי מותר לחלל. פרק ג: סוגי המחלות שמחללים עליהן את השבת.

49. יומן של רופא בבית חולים בשבת: הלכה למעשה. הרב משה דוד טנדלר. תורה שבעל-פה, כד, נה — סא.

נחוצה הדרכה פרקטית כיצד ינהג הרופא בבית החולים בשבת בבעיות השונות. מותר למרוח בשבת לחולה שאין בו סכנה משחה הנספגת דרך העור.

50. אם יש לחברת הצלה לסדר בשבת שתהא החזרה ע"י נכרי. הרב משה פיינשטיין, לנכדו הרב מרדכי טנדלר, בתשמ"ב. הלכה ורפואה ג, נג — נו.
- הנסיון הוכיח שהנכרי מתרשל, ועל כן ינהג הישראל בעצמו. אין היתר לצלצל לנכרי אלא לפיקוח נפש, ולא למניעת איסור מלאכות אחרות.
51. בדין לשוב למקומם אחר מעשה ההצלה. הרב יצחק אייזיק ליעבעס. הלכה ורפואה ג, עג — פה.
- מטעם שלא להכשילן לעתיד לבוא, אין להתיר איסור דאורייתא אחרי שעברה הסכנה.
52. רופא שנקרא לחולה מסוכן, אם מותר לחזור לביתו בשבת. הרב שלמה זלמן אויערבך. מוריה, קלג — קלו, (יב, א — ד), קכג — קלא.
- אין להתיר לרופא לעבור איסור תורה כאשר הוא יכול להישאר בבית החולים, אבל אפשר להתיר לתת לו בשל כך שכר שבת.
53. העדפת רופא קרוב על רחוק בשבת. הרב יצחק זילברשטיין. הנאמן נז, יב — טו.
- יולדת בבית חולים בו מצוי רופא מילד, ובגלל שיקולים כספיים הזמינה רופא מרחוק, אע"פ שלא יפה עשתה אין זה חילול שבת, ואין להטיל עליה כפרה.

ח. שבת

54. אם יש להקפיד שלא לעשות ניתוח שלושה ימים קודם השבת. הרב מנשה קליין, להרב יהודה לביא, בתשל"ט. משנה הלכות ח, 60 — לא. וראה בפרק הקודם: פיקוח נפש.
- כשהניתוח אינו הכרחי, בודאי שיעשהו באופן שלא יבוא לחילול שבת. ובמקום מצוה או כשאי אפשר אחרת, יעשהו כפי האפשרות, וכשיש פיקוח נפש אזי אפילו בשבת.
55. רפואה שהמיסה במשקה בערב שבת. הרב חיים יעקב מאיר רובין. יגדיל תורה (ירושלים), כה, 106 — 107.
- אין ללמוד היתר כללי לקחת בשבת רפואה שהמיסה מבעוד יום.
56. הדלקת נר בבית חולים אם יש לו חדר מיוחד. הרב שרגא פייויש שנעבאלג. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' קיט, עמ' קנז. וראה: 18.
- ידליק ויכרך כשאין שם יהודי אחר והנכרי הוא שהדליק.
57. אם מותר לאשה לקחת כדור עם קצת מים לרפואה, אחרי הדלקת הנרות בעש"ק. הרב יצחק יעקב וייס, להרב מנחם דוד הגר, בתשמ"א. מנחת יצחק, ח"ח, סי' יח, עמ' לו — לח.
- כשממתנת לקידוש של בעלה, מותר ליקח כדור עם קצת מים שלא להנאה, כשעדיין קודם בין השמשות וטרם התפללה ערבית.

58. לקיחת רפואה ע"י אשה שהדליקה נרות לפני הקידוש. הרב מרדכי יפה — שלזינגר, להרב מנחם דוד הגר מחיפה. שפת המעיל, ח"ג, עמ' צט — ק. מותר לבלוע הכדור עם קצת מים כשיש צורך והיתר לכך בשבת, ומוטב להתפלל ערבית קודם לכן.
59. חיובי החולה בקידוש בשבת ויום הכיפורים. הרב משה הרשלר. הלכה ורפואה ג, רנג — רסד. וראה: 66, 72, 113.
- כשניזון הזנה מלאכותית ואינו יכול לאכול פת ושאר דברים, יהדר לשמוע קידוש מאחר. כשהיה מסוכן ואנוס בליל שבת, יקדש ביום את הקידוש המלא של הלילה. חולה מסוכן שצריך לאכול ביום הכיפורים, חייב לקדש תחילה כשחל בשבת.
60. חולה שצריך לאכול לפני התפילה, אם צריך לקדש תחילה. הרב שמעון גרינפעלד, לר' ישראל חיים סאמעט בקליינוורדיין, בתרפ"א. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' נז, עמ' עג — עד.
- אם לתרופה דרושה אכילת סעודה, חייב לקדש תחילה, ואל"כ יכול לטעום לפני התפילה בלי קידוש.
61. חולה לב אם יכול להוציא אתו כדורים בשבת. הוצאת מכונית שמיעה בשבת. הרב מנשה קליין, להרב יהושע נויבירט, בתשל"ז. משנה הלכות ח, כב — כג. מותר להוציא הכדורים גם לרשות הרבים גמורה, ויענדם על אבר שבגופו כתכשיט. מותר להוציא מכונית השמיעה באזנו דלא כהר צבי, דהוצאה באוזן לשמיעה עושהו דרך תכשיט ולא דרך משא, אך מן הראוי שגם את החלק השני שבכיסו יתלה על אחד מאבריו.
62. אם יכול חולה שעמד מחוליו ללכת במקל ברשות הרבים בשבת. הרב שמעון גרינפעלד, לש"ב ר' חיים יהודה גרינפעלד בשארעאש — פאטאק, שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' ח, עמ' ח — ט.
- מותר כשאינו יכול ללכת בלא מקל, ואינו צריך בשל כך להתפלל בבית.
63. זקן בן פ"ז שנה שאינו יכול לילך ועשו לו עגלה, אם מותר להוליכו בה בשבת כדי שיתפלל בציבור. הרב שמעון גרינפעלד, להרב אליהו רייך דומ"ץ טירנויא. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' יג, עמ' טו — טז.
- דינו כחולה שלא אומרים בו חי נושא את עצמו, ואין להתיר בעיר שאינה מעורבת, גם לא על ידי נכרי.
64. טלטול מוקצה ואכילתו לחולה שאין בו סכנה. הרב יעקב אטינגר. הלכה ורפואה ג, רפה — רפו.
- יש פוסקים שאכילת מוקצה אסורה לחולה שאין בו סכנה.

65. מי שאזנו כואבת, אם מותר לצאת במוך בשבת. הרב שמעון גרינפעלד, להרב יעקב צבי כ"ץ, אב"ד סאבאסלוי, בתרפ"ח. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' קכו, ס"ק ב, עמ' קמ.

אסור לצאת בו בשבת דילמא אתי לאתויי, ואינו כמוך נידה דמאוס. יש להתיר רק כשמהודק מאד, ואין חשש שיפול.

66. יולדת שמוכרחת לילך לבית החולים בשבת, אם מותרת להביא עמה ע"י נכרי גם צרכי חול, ואם מותר לבעל להיות בחדר הלידה בשעת הלידה. כשחל תשעה באב ביום ראשון, אם החולה צריך להבדיל קודם שיאכל. חולה הניזון לא דרך הפה, אם חייב בקידוש. הרב יצחק יעקב וייס, להרב ישראל דוד וועבסטער, בתשמ"א. מנחת יצחק, ח"ח, סי' ל, עמ' סג — סה.

נהגו להקל להביא ע"י נכרי, דמסתמא יש לו בכיסו חפצים שלו, והוי רק בגדר של ריבוי בשיעור. אסור לבעל להיות בחדר הלידה, אא"כ יש חשש סכנה. חולה יבדיל במוצאי שבת אם צריך לאכול אז, ואל"כ ימתין עד שיצטרך לאכול, ולא יבדיל על יין אלא על שאר משקין, או שיתן לתינוק לשתות. הזנה שלא דרך הפה אינה אכילה, ואינו חייב בקידוש לפני כן.

67. הרמת שפופרת טלפון בשבת לרופא. הרב זלמן נחמיה גולדברג. הלכה ורפואה ג, קיט — קלח.

פעמים מותר לרופא להרים שפופרת הטלפון, ויעשה זאת בעצמו כלאחר יד, ולא יאמר לקטן, אא"כ הקטן עושה מעצמו שזה עדיף.

68. שימוש במעלית (עלעוועטר) בשבת. הרב משה שטערן. שו"ת באר משה, ח"ז, עמ' קסג — קסה, קעו.

חולה בבית חולים יכנס עם נכרים אחרים העולים ויורדים, מבלי לעשות דבר. קרובו ילך בינתיים במדרגות, אא"כ החולה אינו יכול להסתדר בעצמו. כן הדין במעוברת המצפה ללדת כל רגע. חולה שאסור לו לצאת החוצה ברוח חזקה וחייב לשמוע ברדיו את מזג האויר, יערוך ויכוון במקום סגור ומוצנע את שעון השבת לפעמים שצריך לצאת.

69. השתמשות בש"ק במכשיר אדים לרפואה. הרב יצחק יעקב וייס, להרב אלטר אליהו הלוי רובינשטיין, בתשל"ט. מנחת יצחק, ח"ח, סי' כח, עמ' נח — סב. יש בזה חשש איסור דאורייתא, ולא צדקו המערערים על כך.

70. מי שיש לו דם טחורים (המורידין בלע"ז), איך יתנהג בשבת שלא יהא חשש צובע. הרב שרגא פייויש שנעבאלג. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' מ, עמ' נה — נו.

אין איסור לקנח בנייר גם אם נצבע, ומותר לשים אבקה אם אינה מרפאת.

71. שן מדולדלת התלויה בחוט השערה. הרב שמואל ווזנר. שבט הלוי, ח"ה, סי' לט, סק"ד, עמ' לג. וראה: 130.
- יש צער להשאירה כך, ומותר לתולשה ביד כצפורן, כאשר אין חשש שיצא דם.
72. חולה שצריך לתחבושת בשבת, מה יעשה. צריך ניתוח בשבת והרופא רוצה שיחתום דוקא, מה יעשה. חולה שצריך לאכול ביום כיפור שחל בשבת אם יעשה קידוש, ואם צריך לחם משנה. אם חולה שאינו יכול לאכול ולשתות, חייב בקידוש היום. הרב שרגא פייוויש שנעבאלג, להרב ישראל דוד וועבסטער מברוקלין. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' ל, עמ' מ — מא.
- בהורדת משחה על גבי הגזה יש משום ממחק. חולה שנדרש לחתום על ניתוח בשבת, יחתום בשינוי בכתב שלהם. יולדת שהגיעה בחבלי טעות לבית החולים, תמתין שם למוש"ק, ולא תשוב עם נהג נכרי. חולה ביום כיפור לא יקדש, ויבצע על שני ככרות. חולה שאינו יכול לאכול בשבת, ישמע קידוש מאחרים, ואם אין אחרים יצא בתפילה.
73. הנחת משחה על בשר התינוק שהתאדם ליד ערותו מלפניו ומלאחריו. הרב שמואל ווזנר. שבט הלוי, ח"ה, סי' לא, ס"ק ג — ד, עמ' כז.
- יש להקל לדחוק משחה מתוך שפופרת או לטפטף באצבע בלי למרוח כלל. יש לרחוץ תינוק חולה לפי הצורך.
74. חיבור חלקי המזרק לזרוק לחולה בשבת. הרב יצחק יעקב וייס, להרב יהושע ישעיה נויבירט, בתשמ"ב. מנחת יצחק, ח"ח, סי' כז, עמ' נג — נח.
- בהידוק רגיל יש להקל, ומוטב שבעת החיבור יכוון להפריד ביניהם אחרי הזריקה.
75. מזרק חד-פעמי שזורקים אותו אחרי השימוש הראשון. הרב יהושע משה אהרנסון. ישועת משה, ח"ג, סי' לג, עמ' עב — עד.
- אין איסור לחבר המחט למזרק עבור חולה שאין בו סכנה בשבת, ואין להתמיר מלהשתמש בו כשאין לפניו מזרק אחר.
76. שימוש בשבת במזרק חד — פעמי, שזורקים אותו בעודו מחובר למחט אחרי השימוש. גידם בימין אם מניח תפילין ביד שמאל, או על מקום הקיבורת ביד ימין. הרב א"י וולדינברג, לד"ר אברהם — סופר אברהם. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' יז.
- גם במזרק שמשליכים אותו מותר להזריק בשבת לחולה שאין בו סכנה, ועדיף לחבר את שני החלקים במחשבה לפרקם אחרי השימוש ולזרוקם, ולעשות כן אחר כך. מבוכה בפוסקים איך לפסוק בגידם, ובעל חיי עולם (טויבש) פוסק בלי פקפוק שיניח בימין.

77. לקחת דם מפגים בשבת. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר מאיר איסקזון. הלכה ורפואה ג, סד — סו.

מותר לקחת בשבת מהוריד הפנימי דם בכמות יותר גדולה לצורך בדיקה נוספת אחרי שבת, כדי למנוע צורך לגשת שוב לוריד הפנימי הכרוך בסיכונים. אין לקחת דם נוסף מהוריד החיצוני לצורך בדיקה שלאחר השבת, אא"כ ע"י אח או אחות נכרים.

78. אם מותר בעת צורך לקביעת אבחנה מדוייקת במחלות זיהומיות אצל תינוקות ופגים, לקחת דם בכמות יותר גדולה מהנחוץ, כדי למנוע גישה נוספת לוריד פנימי אחר השבת, ומניעת חשש סיכונים לילד. הרב א"י וולדינברג, לד"ר מאיר איסקזון. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' כ.

מותר ואף חובה ליטול יותר דם מהוריד הפנימי, כדי למנוע סיכונים נוספים בימות החול. אין להוציא יותר דם מהנחוץ להיום, בשביל לחסוך הוצאה נוספת בימות השבוע, כי על כל שיעור יש חיוב מיוחד. אולם מכיון שזה ימנע מהתינוק סבל להבא, יש להתיר ע"י נכרי, או שהרופא ינעץ המזרק והנכרי ימשוך הדם.

79. אם מותר לנערי בני ישראל לעשות התעמלות בשבת. הרב שמעון גרינפעלד, למנהלי לשכת היראים בבודפשט, בתרפ"ו. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' צג, עמ' קח — קט.

אסור להורות התעמלות לקפוץ ולרוץ לפי פקודות, כדי שלא יהא הילוך שבת כשל חול, ואין ללמוד בשבת אלא דברי תורה.

80. רחיצה, שיט ורפואה לנפגעי מחלת שיתוק בבריכת שחיה בשבת. הרב יהושע משה אהרונסון. ישועת משה, ח"ג, סי' לה, עמ' פ — פג. במחלה שיש בה סכנה והחלו להבריא מותר מן הדין, אם לא יסתבנו, יסחטו ויעשו התעמלות, ובכל זאת לא התירו בפתח תקוה מפני שהמארגנים כרכו זאת בחילול שבת.

81. חתיכת יבלת בשבת. הרב שמואל ווזנר. שבט הלוי, ח"ה, סי' נא, עמ' מד — מה. יש לדון בה מצד חמישה אבות מלאכות: גוזז, קוצר, חובל, מכה בפטיש, בונה.

82. המרכיב שיניים תותבות, אם מותר בשבת לתת בהן אבקה המהדקת אותן אל החיך. הרב א"י וולדינברג. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' כה. מותר לפזר האבקה בשבת ויום טוב, ויש נימוקים רבים שאין בזה משום בונה, לש ותופר.

83. אם מותר למוהל לטבול צמר גפן ביין בשבת. הרב יוסף בר שלום, לגיסו ר' מרדכי ששון, בתשל"ד. שו"ת נצח יוסף, ח"א, סי' כט, עמ' קמז — קנ. שפיר נוהגים המוהלים להשתיק התינוק מכאביו על ידי שמטבילים גם

- בשבת צמר גפן בייך ונותנים בפיו למצוץ, ואין בזה משום סחיטה, צביעה וליבון, ומכל מקום המטעים לתינוק באצבעו, תבוא עליו ברכה.
84. צילום רנטגן בשבת. הרב משה שטערן. שו"ת באר משה, ח"ז, עמ' קלא, קלה. בשבר יד או רגל מותר ע"י נכרי, ובתאונת דרכים שזה ספק סכנה, גם ע"י ישראל, ובשינוי. כשאינו יכול לבקר חולים בגופו, יעשה זאת טלפונית.
85. פתרונות הלכטכניים לשימוש בשבת במחשב המיועד לקליטה ולקבלת חולים. הרב ישראל רוזן. אסיא לד, 27 — 30.
- ד' רבנים התירו סידור גרמא למדפסת במחשב לבתי חולים, ואפילו לחולה שאין בו סכנה.
86. השימוש בשבת במחשבים כים בעלי צג של גבישים נוזלים וספרות שאינן בנות קיימא — הערות והארות. שמעון בולג. אסיא לד, 23 — 27.
- המחשבים יכולים להיות לעזר בטיפול בחולה, מבלי לעבור על איסורי תורה. וראה: 174.
87. אי איכא משום מראית עין בדבר של רפואה. הרב משה שמואל גלזנר, לר' לוי שטיין, בתרנ"ו. דור רביעי, ח"ב, סי' סח, עמ' פ — פא.

ט. פסח

88. תרופות חמץ בפסח. הרב יהודה סרבניק. מספרא לסייפא 9, 9 — 16.
- אין מקום לאסור לחולה שאין בו סכנה, בליעת תרופות שיש בהן חשש חמץ ונפסלו מאכילת אדם, ומותר גם לקיימן אצלו.
89. כדורי רפואה בפסח. הרב יהושע משה אהרונסון. ישועת משה, ח"ג, סי' מה, עמ' קיח.
- יש להקל בחולה שאין בו סכנה, ואין תחליף בדוק אחר לבלוע שלא כדרך כדור שהכוהל התיבש ממנו לפני פסח, ועדיף לבלעו עטוף בנייר דק.
90. אם מותר לבלוע תרופה בקפסולות (כמוסות). הרב מנשה קליין, להרב יעקב לנדא, בתשל"ח. שו"ת משנה הלכות ט, סי' קנז, 11 — 12.
- מותר לבלעו כמות שהוא, מבלי להסיר הנרתיק.
91. כיצד יעשה חולה שיש בו סכנה, שציווהו הרופאים לאכול זרעונים בפסח. הרב מנשה קליין. שו"ת משנה הלכות ח, סי' קפו 278 — קמ.
- יבשל את התערובת בשמן או במי פירות אם אפשר, וכך יאכלנו.
92. כשרותם של תרופות הומיאופתיות. הרב יצחק יעקב וייס, להרב חיים ראזענבערג, בתשמ"ב. שו"ת מנחת יצחק, ח"ח, סי' סח, עמ' קלד — קלו.
- יש להתיר כל השנה חשש יין נסך בחולה שאין בו סכנה, אבל לפסח יבקש מהרופא איזה תחליף כשאינו סכנה.

93. תרופות הומיאופתיות בפסח. הרב משה פיינשטיין, ע"י חתנו, לר' חיים רוזנברג. המאור רבע, 34 — 35.
- אין זו רפואה מנוסה ובדוקה, ויכולה כאמונת הבל להביא לידי התכחשות לסדר העולם שסידר השי"ת.
94. כשרות תרופות הומיאופתיות. הרב שמואל ווזנר, לר' חיים רוזנברג. שבט הלוי, ח"ה, סי' נה, עמ' מט — נ.
- מכיון שהתרופות עוברות דילולים רבים ונתמעט האיסור עד משהו שבמשהו, אפשר לסמוך להקל בחולה שיש בו סכנה, מה גם שכבר קנו להם נסיון שמרפאות וכעין תרופה טבעית, וכל שכן בתערובת. ובחולה שאין בו סכנה אפשר להקל לכתחילה כשיש ודאי שישים, פרט לפסח אם יש בו ודאי מעמיד של חמץ גמור.
95. תרופות הומיאופתיות אם מותרות כל השנה ובפסח לחולה שאין בו סכנה. שלא כדרך הנאה וחצי שיעור בחולי שאין בו סכנה. הרב שרגא פייויש שנעבאלג, לה"ר חיים ראזענבערג באנטוורפן. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' לז, עמ' מט — נא.
- מצטרף לרבנים בצלאל שטרן ומנשה קליין להתיר בימי השנה ולא בפסח, כשיחזיק תחת הלשון והוא שלא כדרך אכילה, וגם חצי שיעור שמותר בחולה שאין בו סכנה.
96. שאלה בענין כשרות תרופות הומיאופתיות לכל השנה ולפסח. הרב חיים ראזענבערג, ותשובת הרב גדליה אהרן רבינוביץ. הלכה ורפואה ג, רמד — רמט. מותר להשתמש בהן כל השנה ואף בפסח, אך אולי אינן כגדר תרופות בדוקות שיהא מותר להניח תרופות ידועות מפניהן.
97. כשרותם של תרופות הומיאופתיות. הרב חיים דוד הלוי. שנה בשנה תשמ"ג, 162 — 175.
- מותר להשתמש בתרופות כשמיוצרות בכשרות, ואין השימוש בהן מנוגד לרצון ה'.
98. חולה שאסרו לו הרופאים לאכול מצה ואכל, אם קיים המצוה. הרב שרגא פייויש שנעבאלג. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' קי, עמ' קמו. וראה: 18.
- אם אכל כשהרופאים אסרו לו יצא, וכשחל שיפור בבריאותו אח"כ, אינו צריך לחזור ולאכול מצה.
99. חולה שאסרו עליו לאכול מצה ואכל ונתרפא, אם צריך לחזור ולאכול. הרב אברהם שמואל בנימין סופר. האהל, סא — סב, לא — לג.
- חקירה זו של העונג יום טוב, תלויה במחלוקת הראשונים.
100. מצות הסבה כשיצא לו עצם בצוארו החונקו כשמתכופף. הרב יהושע משה אהרונסון. ישועת משה, ח"ג, סי' מח, עמ' קכג — קכה.
- אין להסתכן ולהסב, וישב על מיטה נוחה נשען על כר בגבו*.
- * מצב מעין זה עלול להיות פיקוח נפש ולכן חובה להגיע מהר לחדר מיון. — העורך.

י. מועד

101. רפואה ביום טוב. הרב מנחם מנדל כשר. שו"ת דברי מנחם, ח"ד, סי' ב, ח — ט.
מקור חדש לאיסור, והטעם אינו משום שחיקת סממנין, אלא בגלל הפרת
שמחת החג.

102. מי שהלך לרופא במועד, אם יכול לתבוע קבלה מהמזכיר היהודי, שאולי
שיחת הטלפון אחרי המועד לתזכורת, נקראת דבר האבד. הרב משה שטערן.
שו"ת באר משה, ח"ז, סי' מג, עמ' מ.
המתיר יש לו על מי לסמוך.

103. רפואה בחול המועד. הרב משה שטערן שו"ת באר משה, ח"ז, סי' טז, עמ'
יט — כא.

כל רפואה מותרת לחולה שאין בו סכנה, אבל בשביל מיחוש בעלמא רק
מלאכה דרבנן ולא דאורייתא. מותר לקחת תרופות, לרפא בהמה, לגלח
שער ראשו כשיש לו שם שחין, לקבל זריקות, ליטול ויטמינים, לטפל
בליקויים המטרידים את מחשבתו משמחת החג, ובכאבי שיניים. ניתוח יש
לדחות לאחר החג אם אפשר.

104. הליכה לרופא לצורך בדיקה שנתית בחול המועד. הרב משה שטערן. שו"ת
באר משה, ח"ז, סי' יז — יט, עמ' כא — כג.

מותרת אם לא כיון לחול המועד, ויצא שכך קבעו לו. כשיש לו מיחוש
באחד מאיבריו ודאי מותר, גם אם הרופא יעשה מלאכה גמורה. לבדיקת
שיניים אסור, אא"כ חושש שיתגבר עליו הכאב ביום טוב. מותר ללכת
לרופא גם כשהיה לו המיחוש קודם הרגל. צילום רנטגן אינו מלאכה גמורה,
ואין לאסור כשאינו מכוין למועד, אף אם אינו מרגיש מיחוש. כשהרופא
מצלם שיניו, יכול כבר גם לנקותם.

105. חולה ונתרפא בחול המועד, אם יש מקום להתיר לו להתגלח. הרב משה
שטערן. שו"ת באר משה, ח"ז, סי' סח, עמ' נז — נח.
אין להתיר לו, ואם מתעקש שזה לו צער גדול, יאמר לו המורה שיעשה לפי
מזגו, והקולר תלוי בצוארו.

יא. יום כיפור

106. צום יום כיפור על פי ההלכה והרפואה. ד"ר אלי יוסף שוסהיים. הלכה ורפואה
ג, רצה — שב. וראה: 59, 72.

כ"ו עקרונות בהלכה מנחים את החלטות הרופא בסוגי המחלות השונות,
וההמלצות שימליץ עליהן לחולה.

107. תענית יום כיפור בעת מגפה. הרב משה שמואל גלזנר, למח' הרב קופל רייך מפעסט. דור רביעי, ח"ב, סי' י, עמ' יב — יג.
תימה שהתירו לאכול כשהתענית סכנה, שהרי אפשר לנסוע למקום אחר בו לא שולט החולי.
108. חולה בתענית יום הכיפורים ושאר איסורים. הרב אלימלך וינטר. שמעתין 71, 52 — 60.
בירור השיטות שחולה שיש בו סכנה עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול, אע"פ שאין סכנה במניעת אותו דבר.
109. חולה שהבריא ביום הכיפורים, אם מותר לו להמשיך לאכול. הרב ברוך כץ. החיים ה, קנז — קסב.
ראשונים חלוקים בדינו של המנחת חינוך, שחולה שיש בו סכנה חייב אם אוכל כשאין לו צורך בו.
110. צום יולדת ביום הכיפורים. הרב חיים דוד הלוי. תחומין ד, 451 — 454.
יולדת כשורה תוך ג' ימים ואין הרופאים מתנגדים שתצום, אין לחייבה לאכול ולהעכיר מצב רוחה, אם יסכימו לכך גדולי ההוראה שבדור.
111. יולדת בג' תשרי, ויום הכיפורים הוא יום השמיני אבל עדיין תוך ז' מעת לעת. הרב שמואל ווזנר, להרב צבי יצחק אברמוביץ, בתשמ"ב. שבט הלוי, ח"ה, סי' סח, עמ' סח.
יכול להקל ולאכול גם כשלא אמרה בפירוש צריכה אני, אבל נראה מספיקתה שאולי צריכה.
112. יולדת או חולה הצריכים לאכול ביום כיפור ובתשעה באב, אם רשאים וחייבים בנטילת ידיים לאכילת פת. הרב חנניה יוסף אייזנבך. הלכה ורפואה ג, רסה — רעג.
לרוב הפוסקים לא נאסרה רק רחיצה של תענוג, ועל כן חולים יכולים וחייבים ליטול ידיהם למצוה. לנוהגים כהגר"א שרק להסיר הלכלוך מותר, מוטב שיכרכו ידיהם במפה.
113. חולה אם צריך להזכיר של יום הכיפורים בברכת המזון. הרב מנחם מנדל כשר. שו"ת דברי מנחם, ח"ד, צג.
יש מקום לקדש, ואף לחייבו לקבל שבת מבעוד יום, לקדש ולאכול לפני בוא זמן תוספת יום הכיפורים, ואח"כ כשיצטרך יאכל.

יב. סכנה

114. העישון בהלכה. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר אלי יוסף שוסהיים.
אסיא לה. 10 — 15. וראה 116.

115. סיכוני בריאות בעישון בהלכה. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, ד"ר אלי שוסהיים. הלכה ורפואה ג, שכ — שלב. וראה 116.
116. אם יש לאסור על פי דין עישוני סיגריות, ואם הזכות בידי הנמצאים במחיצה אחת עם המעשן, למחות בידו בנימוק שהעשן מזיק להם. הרב א"י וולדינברג, לד"ר אלי יוסף שוסהיים. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' לט.
- יש מקום לאסור העישון על פי ההלכה, בגלל הסכנה לאדם בנוק שגורם לבריאות. יכול כל אחד למחות בידי המעשן במקום ציבורי עד שיתרחק, גם אם פעם סבל את המעשן.
117. בדין סכנה לעשן סיגריות. הרב מנשה קליין, להרב יחזקאל גרובנר, בתש"ס. שו"ת משנה הלכות ט, סי' קסא, 16 — 19.
- קשה לאסור בהחלטיות למי שכבר הורגל לעשן, אבל בחורים אל יתחילו להתרגל בזה.
118. כשהרופא מוצא אצל חולה ליקוי בראיה העלול לגרום בתנאים מסויימים לתאונה, אם מחויב להודיע לשלטונות המתאימים על מגבלות החולה. עין שהוצאה ממת והוציאו ממנה הקרנית לשם השתלה לחולה, אם חייבים לקבור את שארית העין. הרב א"י וולדינברג, לד"ר אפרים אברהם. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' יג. וראה: 160 — 162, 171 — 172, 191, 192.
- מותר לרופא והוא אף חייב להודיע לשלטונות על ליקוי בראיה של החולה העושה את נהיגתו מסוכנת. יש לקבור עין שהוצאה ממת אחרי שניטלה ממנה הקרנית. גם עין שהוצאה מחי ללימוד רפואה, יש לקבורה אחר כך.
119. אם יש לחייב הורי ילדים ומנהליהם החינוכיים להפנות את הילדים לפיקוח וטיפול עיניים כדי למנוע התפתחות קוצר ראייה, והחיוב שיש בזה על המוסדות הציבוריים והממשלתיים, להקצבת תקציבים כספיים למטרה זאת. הרב א"י וולדינברג, לד"ר אלחנן ידוואב. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' מ.
- יש לחייב ההורים והמוסדות להפנות הילדים לטיפול קוצר ראייה כדי למנוע סיכונים ועוורון, וחייבים הגורמים הממשלתיים והציבוריים להקציב כספים לטיפול מונע זה.
120. אם מותר למעוברת לקבל זריקה כדי למהר זמן הלידה. הרב מנשה קליין, לד"ר שמעיה ויינשטוק. שו"ת משנה הלכות ט, סי' קפד, 51 — 52.

יג. טהרה

121. השפעת השימוש בגלולות על דיני וסתות. הרב סיני אדלר. תחומין ד, 461 — 463.

כלות הנוטלות גלולות לפני החופה יקחו בחשבון את הוסת האחרון ואז יקבעו מועד החופה, ובחודש השני יקחו בחשבון בנוסף לכך גם את עונת

הוסת שהיתה בעת הפסקת השימוש בגלולות בחודש הראשון, וכן פסק הגר"ש אלישיב.

122. ראתה דם בעשית צרכיה, ויש לה כאב באזור הכליות. הרב שמואל ווזנר, להרב שלמה זלמן טיגרמן הי"ד. שבט הלוי, ח"ה, סי' קכג, עמ' קכו — קכח. פרטי דינים כיצד תעשה הבדיקות, ובאלו תנאית.

123. אשה מעוברת שיש לה כאב כמותניה, והמי רגלים נתהפכו לאודם. הרב שמעון גרינפעלד, לבן גיסו הרב שמעיה לעוו דומ"ץ סעקעל — קערעסטור. שו"ת מהרש"ג, סי' יז, ס"ק ד, עמ' כ.

יש לסמוך על רופאים בקיאים, אם יאמרו שאין זה דם נידה.

124. איך תטבול אשה ששמו לה הרופאים טבעת להחזיק האם, ואמרו לה שיש סכנה להסירה משם. הרב שמואל אהרן רובין, לבנו הרב מנדל. שו"ת שם עולם, ח"ב, סי' קס, עמ' צא — צב.

חבל אחרונים הקילו שתטבול עם הטבעת, וספק איך תעשה את בדיקת הפסק טהרה.

125. כיצד תטבול אשה שנעשה לה חתך באוזנה, ואסרו הרופאים שיבואו שם מים כי תסתכן. הרב שמעון גרינפעלד, להרב יצחק צבי סופר מטעמעשוואר. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' קצז, עמ' רלג — רלד.

מחמת כמה טעמים יש לדון להקל במקום עיגון כזה, אם יסכים לכך עוד ת"ח יר"ש ובעל סברה נכונה.

126. אשה שצריכה להזהר שלא יכנסו מים באזניה, איך תתנהג בטבילת מצוה. הרב משה חיים גרינפעלד מסענפעטער, לר' חיים לייטנער בשטיינעמאנגער, בתרצ"ז. שו"ת חיים ברצונו, סי' נב, עמ' קלד — קלז.

אשה יראת שמים והולכת כל הזמן עם מוך באזניה, יכולה לסתום במוך או באצבעותיה אחרי שנתלחלו במי המקוה, ועדיף שאז יד ימין תסתום אוזן שמאל ולהיפך. לאשת עם הארץ שאינה מדקדקת או שאינה הולכת תמיד בסתימת אזנים, יש רק הדרך השניה.

127. התקנים זמניים בחלל הפה לענין חציצה בטבילה. ד"ר מיכאל טל. אסיא לה, 62 — 65. (השלמה למאמר זה, אסיא: לת, 40).

חילוקי דינים בסתימה זמנית, כתרים וגשרים, טבעות וחוטי מתכת או תפירה.

יד. מילה

128. תינוק כחול (במחלת בלו בייבי), אם מותר למולו ביום השמיני. הרב שרגא פייוש שנעבאלג, בתשל"ד. שו"ת שרגא המאיר, ח"ד, סי' צה, עמ' קכג — קכד. וראה: 83.

יש למולו ביום השמיני, ואין מרויחים דבר בהמתנה.

129. איסור למול ילד שהוא ירוק. הרב מנשה קליין, להרב ישראל קנייבסקי, בתש"ם. משנה הלכות ט, 374 — 376. להרב יעקב קאמינעצקי, בתשמ"ב, קפט — 378.

כשמדידת הבילירובין בדם עולה יותר מעשר, זהו חולי כל הגוף שאסור למול, ויש להמתין ז' ימים מעת לעת.

130. מילת ילדים שהם ירוקים (גהל). הרב יצחק יעקב וייס, בתשל"ט. מנחת יצחק, ח"ח, סי' פח, עמ' קסט. בדבר ילדים החולים במחלת נזילת דם למולם ב"קרני לייזר". סי' פט, עמ' קסט — קע. עוד שאלות בעניני מילה. להרב אברהם רייך, בתש"ם. סי' צ, עמ' קע — קעא. שלא להקל ח"ו במציצה. להרב חי"ל דייטש, בתשכ"ו, סי' צא, עמ' קעא — קעב.

אין למול במראה ירוק אפילו בזמנו, ואפילו כשהרופאים אומרים שאפשר ואין אומרים בזה שנשתנו הטבעים. אין למול תינוק בקרני לייזר שאולי יסתכן, ורק כשיגדל יתכן שיוכל למול במסירות נפש. לא יפרע המוהל בשבת במחט העלולה להוציא דם.

131. מילה בקטן שנמצא ירוק או אדום. הרב יעקב קמינצקי. מוריה, קלג — קלו, קט — קי.

אין למול תינוק אף בירוק ואדום גרידא אפילו אם לא ביותר, ודלא כהחכמת אדם.

132. קריאת שם לתינוק חולה לפני מילתו. הרבנים אלימלך לנגה, חיים מילר. אסיא לה, 77 — 79.

מקורות נוספים ופסקי גאוני זמננו שאפשר וצריך לקרא שם לתינוק חולה לפני מילתו.

טו. כיבוד אב וזקן

133. אם בן יכול להקיז דם או ליתן זריקה לאביו. הרב מנשה קליין, להרב שמואל אלימלך טוירק, בתשמ"א. משנה הלכות ט, סי' תד, 356 — 358. לא יטפל בכך הבן כשיש אחר, ורק בדיעבד כשאין אחר ואביו מבקשו לעזור לו.

134. מבוא לבעיות הזקנה בהלכה. פרופ' ארנולד רוזין. אסיא לו, 9 — 11. הזקנה ביהדות. הרב שאר — ישוב כהן. 13 — 24. מקורות שונים על תיפקוד הזקנים, והמצוה לכבדם.

135. הקליניקה והפתולוגיה של גיל הזקנה במקורות היהודיים. ד"ר מיכאל עמית. אסיא לו, 81 — 95.

הזקנה מוגדרת כמצב ביניים בין בריאות וחולי, והזקן חייב לשמור על בריאותו ואורח חייו. אין כללי ריפוי לכל הזקנים, והדבר שונה מאדם לאדם.

136. הזקנה בספרות השו"ת. בעריכת הרב יעקב ויינברגר. אסיא לו, 99 — 107.
קי"ח ערכים על שבעה נושאים, בלי מפתחות.
137. הפרישה מעבודה כחובת גיל במקורות היהדות. הרב מנחם סליי. אסיא לו,
25 — 45.
- עבודת יצירה נחשבת כמצוה, ואין להפסיק עבודת אדם נגד רצונו בגלל
גילו, אלא אם כן הותנה כך בחוזה, או שזה מנהג המקום. אם אינו כשיר
למלא את תפקידו יפרוש, ויתמסר ללימוד תורה ולשיפור מצבו הרוחני.
138. החולה הזקן — בעיות סיעוד ממבט הלכתי. פרופ' א"ס אברהם. אסיא לו,
49 — 55. הנהגת הזקן במצוות היום ומועדי השנה.
139. קדימויות בטיפול בזקן. הרב אביגדור נבנצל. אסיא לו, 57 — 65.
לפי ההלכה יש סולם קדימויות מי מהקרובים חייב תחילה לטפל בזקן,
וחילוקי דינים בין מצוות הגוף ומצוות הממון.

טז. השתלת איברים

140. הלב במלאכותי בהלכה. הרב משה הרשלר. תורה שבעל — פה כד, צט — קג.
סקירת הבעיות הכרוכות בהחלפת לב, ואם מותר לבצעה.
141. הוצאת קוצב לב מן המת להשתילו בחולה אחר. הרב פנחס טולידאנו.
שרידים ב, כא — כג.
- מותר להוציא את קוצב הלב, ואין בזה משום איסור הנאה מהמת או משום
ניוול.
142. תרומת כליה. הרב עובדיה יוסף. הלכה ורפואה ג, סא — סג.
מותר ומצוה לתרום אחת מכליותיו להצלת חברו ממות בטוח, ויש לעשות
זאת רק ע"י רופאים מומחים.
143. השתלת קרום עין המת לסגי נהור, הרב יוסף אפפעל. שרידים ב, כח — ל.
וראה: 118.
- כמה נימוקים להתיר השתלת קרום עין המת לסומא אפילו בעין אחת, וגאון
מפורסם הסכים עמו שהמתיר לא הפסיד.
144. איסור ניוול המת ובזיונו. הרב מיכאל פישער. שרידים ד, טו — כה.
יש להזהר באיסור ניוול החמור, ולא לקבל מחילת וצוואת החי לקחת
חלקים מגופו.

יז. חולים ונפטרים

145. הנהגות עם חולה מסוכן וגוסס, ובהגדרת שעת המיתה. הרב גדליה אהרן
רבינוביץ. הלכה ורפואה ג, קב — קיד.
- ביאור שו"ע יו"ד סי' של"ז — של"ט. אדם נחשב כמת בשלושה אופנים.

146. אם מותר להאריך חיי גוסס על ידי יסורים. מאבד עצמו לדעת אם חייבים להצילו. מי שנתחייב הריגה למלכות ואפשר לאחרים להקל מעליו היסורים. הרב מנשה קליין, להרב שמואל אלימלך טוירק, בתש"ם. משנה הלכות ט, קעה — 352.

יש לקיים פסקו של הר"מ פיינשטיין, שאסר לרופאים לעשות מעשה להאריך חיי אדם, אם חיי שעה שיוסיפו לו יהיו ביסורים. יש להשתדל להציל חיי מאבד עצמו לדעת, ולחלל שבת בשביל כך. מטפלים בגוסס רק כשכוונתו לרפואה, ואל"כ אין לגרום לו יסורים שלא לצורך חיי שעה.

147. ילד שנולד במחלה שיצטער כל ימי חייו, אם חייבים לרפאותו. הרב מנשה קליין, להרב ישראל טאפלין, בתשל"ה. שו"ת משנה הלכות ט, סי' ריו, 108 — 109.

חייבים לרפאותו ככל האפשר, ואסור לקרב מיתתו.

148. רצח מתוך רחמים. גרשון קליין. עלוני ממרא 43, 27 — 32.

יש חילוק בין המתה בידים ובין פעולה בלתי ישירה של הסרת המונע.

149. הודעה לחולה או למשפחתו על מחלתו. הרב נחום יברוב. הלכה ורפואה ג, שטז — שיט.

מותר להודיע לצורך, ומוטב באופן שישתמע לשתי פנים, כדי שלא להיות בכלל מוציא דיבה הוא כסיל. מותר לרופא לשנות ולשקר מפני דרכי שלום, וישתדל למעט, ולא יגנוב דעת.

150. אם מותר לגלות לחולה מחלתו האנושה. הרב מנשה קליין, להרב יהודה לביא, בתשל"ט. שו"ת משנה הלכות ט, סי' ריח, 109 — 110.

לפי דעת תורה אין לגלות לחולה את מצבו, שלא להעכיר את רוחו ותכבוד רפואתו.

151. תינוק שחי בעזרת תחבולות הרופאים, אם יש לו דין נפל. ר' משה אהרן רוזנטל בשם הרב צבי פסח פרנק. הר המור ד, 51 — 53.

אין תחבולות הרופאים מפקיעות מדין נפל, וגם אם חי יותר משלושים יום אין להתאבל עליו.

152. אם מותר להסתכן בניתוח, כדי להקל על עצמו. ניתוח שאין בו סכנה לכהן, בבית חולים שיש בו חשש טומאת מת. הרב לוי יצחק הלפרין. הלכה ורפואה ג, קלט — קנב.

בירורים נוספים אם חייב הכהן למצוא בית חולים העשוי ביתנים ביתנים, אם חייב להוציא כסף רב שינתתוהו בבי"ח כזה, ואם כהן יכול לבקר חולים בבי"ח בארץ.

153. כניסת כהן לבית חולים או מקום של רבים שיש שם ספק טומאה. הרב לוי יצחק הלפרין. הלכה ורפואה ג, קסז — קצח.

בית חולים שיש בו בנק איברים או מכון פתולוגי, יש בו ודאי טומאה קבועה. יש מקומות בבית החולים שאפשר לדון בהם דין ספק טומאה ברשות הרבים, אבל בחדר כשהחולה לבד או עם עוד אחד וסוגרים הוילון, דינו כרשות היחיד. יש חילוק בין רוב החולים יהודים או נכרים, יש הבדלים רבים בין בית חולים למשנהו, ובכל מקרה יש לדון לגופו.

154. לימודי תלמידים כהנים בבתי ספר לרפואה. הרב יהודה דוד בלייך. הלכה ורפואה ג, קצט — רי.

אין להקל בזמן הזה באיסור טומאת כהנים, ואין לימוד הרפואה מותר משום פיקוח נפש. גם כשנושא "חרב שנגעה בחלל" אסור לו ליטמא למת, אף אם עדיין לא פירש מכלי המתכת. וראה 156.

155. ישראלים הלומדים רפואה, אם מותרים ללמוד על ישראל שמת, לחותכו ולראות החולי שהיה לו. הרב שמעון גרינפעלד, להרב ישראל וועלץ. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' רי — ריג, עמ' רמז — רנא.

אין בכך איסור הנאה ממת, רק איסור ניוול שאינו שייך בנכרי.

156. האם מותר לסטודנטים — כהנים ללמוד אנטומיה. הרב שלמה גורן. ספר היוכל לכבוד הרב מרדכי קירשבלום, כט — מד.

בשעת הדחק יכולים לסמוך על הראשונים הסוברים שכהנים טמאי מת אינם אסורים מן התורה להיטמא, ויקחו עמם תכשיט מתכת שנטמא במת או היה באהל המת, וזה יפתור גם בעית אישפוז הכהנים. אבל יראי ה' לא ישתמשו בפתרון זה, כל עוד יכולים להימנע מלהזדקק לו. ראה 154.

יח. ניסויים רפואיים

157. ניסויים רפואיים בבני אדם. הרב ישראל מאיר לאו. לדור ודור, מא — מז. כשצריך החולה להתנסות ברפואה, מכשיר או טיפול חדשים, אזי אם ספק יחיה או ימות כשלא יטופל בהם — שב ואל תעשה עדיף, ואם ודאי ימות — חייב להסתכן ולנסות. אין לחייב להתנדב לניסוי רפואי להצלת חיי הזולת, ומותר להיכנס לכך מרצונו כאשר אין נשקפת סכנה לחייו.

158. פסק הדין בפרשת מעין — היבטים משפטיים ומוסריים. עדי פרוש. משפטים יב, 530 — 564. פרשת מעין באספקלרית המשפט העברי. שמואל שילה. 565 — 574. וראה: מ. הלפרין, אסיא לא — לב, אדר תשמ"ב, מקורות וצינונים לפרשת מעין, עמ' 61; ספר אסיא ד עמ' 265.

לפי ההלכה לא היתה נכונה פסיקת בית המשפט העליון, שלא איפשר לחולה סרטן חשוך מרפא לנסות ריפוי בתכשיר חדש.

159. גידול חזירים לצורך מחקר רפואי. הרב יהושע משה אהרונסון. ישועת משה, ח"ג. סי' קיז. עמ' רנד — רנו.

אין בגידול לצורך מחקר להצלת נפשות משום ארור ואיסור, אם אין אפשרות שגוי יגדלם בבעלותו. רצוי שהמחקר יבוצע על — ידי בית ספר ליד בית חולים בעיר שרובה נכרים. סי' קכא, עמ' רסא — רסד: הערות על קובץ בשבילי הרפואה א.

יט. נישואי קרובים

160. נישואי קרובים לענין חשש עוורון תורשתי. הרב אליעזר יהודה וולדינברג, לד"ר אלחנן ידוואב, בתשמ"ב. הלכה ורפואה ג, סז — עב.

161. אם ישנה אפשרות לאסור נישואי קרובים המותרים להינשא זה לזה מן הדין, בגלל חששות למקרים של עוורון וכדומה לצאצאיהם שיולדו מנישואין אלה כתוצאה מפגם משפחתי. הרב א"י וולדינברג, לד"ר אלחנן ידוואב. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' מד.

אי אפשר לאסור נישואי קרובים המותרים על פי דין, אך יש מקום להסביר להם לפני הנישואין את הסיכון הכרוך בכך.

162. אם לחוש לדברי הרופאים, שאחים או בני אחים שנושאים אחיות, יהיו הבנים חלשים, וחמירא סכנתא מאיסורא. הרב שמעון גרינפעלד, להרב אשר אנשיל הלוי יונגרייז אב"ד דיאנדיאש, בתרפ"א. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' רמ, עמ' רצז — רצח. וראה: 174.

אין ממש בדבר זה שאומרים הרופאים, וכפי שרואים בתורה שקרובים נשאו זה את זה.

כ. כריתת הערמונית

163. ניתוח הפרוסטטט (הערמונית). הרב יעקב יצחק וייס, להרב אברהם יצחק הופמן, בתשמ"ב. מנחת יצחק, ח"ח, סי' קכד, עמ' רעז.

אסור לחתוך בכיס, ורק בשביל הזרע המובלע בתוך הגוף מתיר בדוחק גדול, שאינו נאסר משום פצוע דכה בכך.

164. ניתוח פרוסטטה. הרב מרדכי יעקב ברייש, להרב מנחם זאב שיק מטאקאי בברוקלין. שילה, רכו — רל.

מי שנותח והזרע נשאר בגופו ואינו יוצא לגוף האשה מותר לדור ולהתייחד עם אשתו, אינו חייב לגרשה משום פצוע דכה, ואינו עובר על הוצאת זרע לבטלה כשיוצא אח"כ בהשתנה.

165. היתר חיתוך שביל הזרע בניתוח הפרוסטטט. בדיקת מי השפיר. הרב א"י וולדינברג, לד"ר דוב הימן. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' ג, ס"ק ו — ז.

מותר לבצע ניתוח הערמונית, ולא כמו גדול אחד שמחמיר בזה. דין בדיקת השפיר משתנה לפי המקרה והנסיבות.

166. מי שנסתם שביל מי רגלים שלו, ועל ידי הטיפול הרפואי נולד בו ספק דין כרות שפכה. הרב שמואל ווזנר. שבט הלוי, ח"ה, סי' קצב, עמ' רז — רח. מן הראוי לעשות לו בדיקה שתברר מצבו, ואם אי־אפשר, יש להתירו לבוא בקהל, אם יסכימו לכך עוד שני גדולי הוראה.

כא. קביעת אבהות

167. קביעת אבהות על ידי בדיקת סוגידם (במערכת A,B,O) במשפט הישראלי ובמשפט העברי. פרופ' דב פרימר. אסיא לה, 38 — 61. יש הבדל בין שתי המערכות המשפטיות ביחס לקבלת תוצאות מדעיות, והפסיקה לפיהן על אישור או שלילת אבהות.

168. שלילת אבהות באמצעות בדיקות HLA. הרב שלמה דיכובסקי. אסיא לה, 31 — 16. האפשרויות השונות להסבר הממצא החריג בבדיקת MHC ומדרכי הבירור המעשיות. הרב מרדכי הלפרין. 32 — 37. פסק — דין במקרה חריג, [בו דם הבת זהה לחלוטין לדם האם בבדיקת הרקמות], שבכל זאת האב הוא אביה לכל דבר וחייב במזונותיה. יש דרכים נוספות להסביר את פשר החריגה, ובבדיקה משלימה טובה יותר יתכן שיתברר להיפך שהוא אינו אביה.

169. קביעת אבהות באמצעים אימונולוגיים חדישים. ד"ר חיים בראוטבר, הרב מרדכי הלפרין, פרופ' דוד נלקן. אסיא לד, 6 — 19.

170. קביעת אבהות באמצעות מערכת תיאום הרקמות המרכזית. הרב מרדכי הלפרין, ד"ר חיים בראוטבר, פרופ' דוד נלקן. תחומין ד, 431 — 450. יש כיום דרך מדעית לקביעת אבהות וממזרות. תיאור הדרך המדעית על מגבלותיה, ודיון עקרוני בשאלה האם היא תקפה מבחינה הלכתית.

כב. אשה ובעלה

171. בענין שתית כוס עקריין. הרב יוסף בר שלום. שו"ת נצח יוסף, ח"א, סי' סד, עמ' רעד — ערה.

איסורו מטעם סירוס, ומטעם ביטול פריה ורביה או לשבת, ורק בחולה ומסתכנת דנו להתיר.

172. אשה שאסרו עליה הרופאים שתתעבר. הרב משה חיים גרינפעלד מסענפעטער, לרבו הרב מרדכי יודא ווינקלער ממאד, בתרע"ג. שו"ת חיים ברצונו, סי' פא, עמ' ריד — רכב.

מצדד להקל לשמש במוך קודם תשמיש, ואפילו אשה שיש לה וסת קבוע.

173. זוג צעיר שנולדו להם שני ילדים לקויים בליקוי גנטי, אם יש להם היתר לשמש במוך לזמן מה, כי הסיכויים לילדים בריאים בעתיד הם רק כחמישים אחוז, ובאיזו מידה מצווים עוד לקיים מצות פריה ורביה במצב זה. כשהאשה תיכנס להריון, האם מותר לה לבצע בדיקה הנקראת "אמניאו – סנטסיס", ואם מותר לה להפיל ולד שנמצא לקוי אחרי בדיקה זו. הרב א"י וולדינברג, להרב ישראל (עמנואל) יעקובוביץ. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' מג.

עקרונית יוכלו להשתמש במוך באורח זמני, ויותר טוב בכדורים. האשה תוכל לעשות את הבדיקה, ואם התוצאות יוכיחו ברורות שהעובר נגוע בליקוי גנטי תוכל להפיל, ואפילו עד החודש השביעי.

174. הריון, נישואין ושבת. הרב משה פיינשטיין, לנכדו ד"ר יעקב טנדלר. תחומין ד, 419 – 425.

זוג שבתם הקטנה מאושפזת זמן ממושך בבית חולים, לא ישמשו במוך וכדומה כדי שהאם תוכל להיות על יד הבת, מכיון שאפשר לשכור נערה לזה. בחור חולני שסבור כי גם בניו יהיו חולים, אל ימנע מלהשתדל לשאת אשה בת בנים. לזוג שיש בן ובת ורוצים עוד, אין צורך ללכת לרופאים אלא יתפללו לזכות לזה. לכתובה בבית חולים בפיקוח נפש, עדיף מכונת כתיבה חשמלית על ידנית.

175. איש ירא ה' שלא זכה להבנות, ואמרו הרופאים שצריך תחילה לבדוק אותו ואח"כ יתקנו האשה. הרב שמעון גרינפעלד, להרב יצחק צבי סופר מטעמעשוואר, בתרפ"ט. שו"ת מהרש"ג, ח"ב, סי' רמג, עמ' שא – שב. יש מקום להקל שאין זה לבטלה אלא לצורך, ולמצות פריה ורביה.

176. המתגייסים לצבא ועוברים בדיקות רפואיות על ידי אחיות. הרב יהושע משה אהרונסון. ישועת משה, ח"ג, סי' קיא, עמ' רמ – רמג.

אין איסור מהדין מחמת כמה טעמים כאשר אין עצה, או כשהבודק מומחה יותר למחלה זו, ומכל מקום עדיף שכל מין יבדק אצל מינו, וכן סודר בלשכות הגיוס להיענות למבקשים.

177. זקן בן פ"ג חולה לב והרופאים אסרו עליו לישון יחידי, אם יכולה אלמנה זקנה המשמשת אותו ביום לישון בחדר סמוך לחדרו ולנעול הדלת במפתח, כדי שתשמע כשיצלצל לקרוא לה. הרב יהושע משה אהרונסון. ישועת משה, ח"ג, סי' קז – קח, עמ' רלו – רלז. וראה: 6.

קשה להיכנס להיתרים דחוקים באיסור יחוד, וישתדלו למצוא גבר שישן עמו. צריך להיזהר בגדרי יחוד, כשמבקרים בבית רופא או במרפאתו.

178. אשה שהפילה ג' פעמים ולא מאותה הסיבה, אם חייבת לקבל גיטה. הרב א"י וולדינברג. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' סא.

חייבת לקבל גט, אע"פ שלדעת הרופאים לא היתה אותה הסיבה בכל הפעמים.

179. בדין מכונת-שמיעה. הרב משה שטערן. שו"ת באר משה, ח"ז, עמ' קו.
קשה להקל להיות מעדי הגט מי שנושא מכונת שמיעה, וגם לא סופר, מפני
שאינו שומע קול ציווי הבעל.
180. דיני אשה שנחתך רחמה, לענין חליצה ושאר דינים. הרב חנניה יוסף אייזנבך.
הלכה ורפואה ג, שט — שטו.
ישנה בחליצה הגם שאינה יכולה להקים שם, ואין זה לפי דעת הנימוקי
יוסף.

כג. נזיקין

181. שביתת הרופאים לאור ההלכה. הרב שלמה גורן. הצופה, ט"ו בסיון תשמ"ג,
5; כ"ב בסיון, 5.
182. שביתת הרופאים והפקרת חולים. הרב מאיר הכהן קפלן. הצופה, כ"ט בסיון
תשמ"ג, 5.
אסור לרופאים לשבות כששכרם נקבע בחוזה.
183. גניבת דעת הבריות ומדבר שקר תרחק בפרסום מאמרים בספרות הרפואית.
הרב י"א וולדינברג, לרופא יר"ש. ציץ אליעזר, חט"ו, סי' יב.
כשמפרסמים מאמרים בהם משנים או מעלימים את פרטי המחלה, עוברים
משום גניבת דעת ומשום מדבר שקר תרחק, אע"פ שיש בזה תועלת
למפרסם ואין בכך נזק לאיש.
184. החובל בחבירו, אם יכול לפטור עצמו במקום שיש רפואה ממשלתית. הרב
מנשה קליין, להרב אברהם חיים פליישמן, בתשל"ה. משנה הלכות ט, סי'
שפ"ה, 334 — קסח.
אינו יכול לפטור עצמו ברופאי מרפאות, מכיון שיכול הנחבל לומר שרוצה
רופאים מומחים והם אינם מצויים שם.
185. אם יש חיוב על כל אחד להוציא ממונו להצלת חולה מסוכן. הרב שמואל
וונזר, לר' יעקב ויינגולד, בתש"ם. שבט הלוי, ח"ה, סי' קעד, עמ' קפט — קצ.
יש הבדל בין מאורע ליחיד כשאין מצילין, כגון טובע בנהר וחייה גוררתו,
שחייב להוציא ממונו מחמת הלאו של לא תעמוד על דם רעך, ובין
כשהדבר מוטל על הציבור והב"ד או העומדים בראש מעוררים לתרום,
שאז צורת המצוה שונה.
186. מי שרק דמו טוב לחולה מסוכן ונמנע לתרום מחמת סיבה כלשהי, אם עובר
משום לא תעמוד על דם רעך. הרב שמואל וונזר, לר' יעקב ויינגולד. שבט
הלוי, ח"ה, סי' ריט, עמ' רמב — רמג.
חייב לתרום דם, כי אינו מכניס עצמו בכך לודאי סכנה או לספק סכנה.

187. סדר עדיפות לניתוח — הקדמת תור תוך דחיית אחרים. הרב יצחק זילברשטיין. הלכה ורפואה ג, צא — קא.
במספר מקרים רשאי הרופא להקדים מהתור את המאוחר, כגון יתום ואלמנה, ת"ח ומי שסבלו גדול. בממתינים לניתוח, פעמים שאפשר להקדים את המאוחר, כגון בעל ביח"ר שפועליו עלולים להתבטל. אין להקדים בגלל רווח כספי של הרופא, וכן הדין בחנוני שהותנה עמו לפני קבלת הרשיון שישרת את כולם בשווה.

כד. הפלות

188. הפלה מלאכותית לאור ההלכה. הרב שאר-ישוב כהן. הלכה ורפואה ג, פו — צ. וראה: 173, 178.

אין לבצע הפלה כשאין לפנינו פיקוח נפש של חיי האם, או חולי גדול שלה, ובכל מקרה צריך להתייעץ עם מומחה ורב מובהק.

189. באיסור להפיל עוברין, והוא בכלל רציחה. הרב מנשה קליין, לרבי שמחה בונם אלטר האדמו"ר מגור, בתש"ם. שו"ת משנה הלכות ט, סי' שכח, קל — 268.

הפלה עוברין היא רציחה, ואין להפיל אחרי ג' חדשים כשנתברר שהעובר חולה במחלת טיי — זקס, ודלא כהרב וולדינברג באסיא יג. וראה 173.

190. הפלת עובר, אם הוא בכלל אדם, ואם מחללים שבת על פיקוח נפש שלו. הרב מנשה קליין, להרב משה פיינשטיין, בתש"ם. שו"ת משנה הלכות ט, סי' שכט — של, 268 — 272.

פלפולים לבירור ההלכה, שהמפיל עובר הרי זה שופך דמים.

191. אם מותר להפיל הולד בשביל סכנת אבר להאם. הרב מנשה קליין, להרב צבי מאגענצא, בתשל"ט. שו"ת משנה הלכות ט, סי' שפו, 336 — קסט.
לעובר יש כבר נשמה וחלה עליו קדושת ישראל, ואסור להפילו.

192. אשה המקשה לילד מתי חותכין עובריה, ואם מותר לחלל שבת בשביל סכנת עובר, הרב מנשה קליין, להרב משה סאלאוויצ'יק, בתשל"ט. שו"ת משנה הלכות ט, סי' שלא, 272 — 278.

בירור מחלוקת הגר"ח והחזון איש בטעם הריגת רודף, והטעם שברודף אין דין פיקוח נפש.

כה. הנדסה גנטית

193. הפריה מלאכותית בתוך מבחנה. הרב א"י וולדינברג, לפרופ' דוד מ. מאיר.
ציץ אליעזר, חט"ו, סי' מה. וראה: 47.

אין להתיר הפריה מבחנה, בגלל כמה חששות הלכתיים שיש בזה.

194. משפחת אם בילדי מבחנה. הרב יצחק דב ברגר. שרידים ד, ח — י.
 היחוס הוא אחר האם היולדת, ולא אחר האם התורמת ביצית. כשהעבירו
 עובר בן קיימא מאשה אחת לשניה — הולד מתיחס אחר הראשונה,
 וכשאינו בן קיימא הדבר ספק.

מפתח הענינים

(נושאים רחבים ראה בתוכן הענינים)

אבהות 167 — 170; אבלות 151; אבקה בשבת 82; אוזן 65, 125, 126; אור החיים
 46; אחיות 176; אנטומיה 156; ארגון רופאים 7.

בדיקה למעוברת 173; בדיקת אחות 176; בדיקת דם 167 — 170; בדיקת השפיר
 165; בטחון 8; ביבליוגרפיה 1, 2, 136; בית ספר לרפואה 154, 159; בנין
 שהתמוטט 36, 37; בעל בחדר לידה 66; בקור חולים 84, 152; ברכת המזון 113.
 גבס 20; הגומל 29; גוסס 145, 146; גט 178, 179; גידם 76; גילוח 105; גלולות
 121; גניבת דעת 183; גרמא 85.

דם 70, 71, 77, 78, 122, 123, 129, 130, 186; דרכי ריפוי לא בדוקות 9, 93, 96,
 97.

הבדלה 66; הגדרת המות 145; הדלקת נרות 56 — 58; הודעה לחולה 149, 150;
 הומי אופתיות 92 — 97; הוצאה בשבת 61 — 66; הזנה שלא מהפה 66; הסיבה
 100; הפריה מלאכותית 193, 194; הצלה 32 — 40, 43, 43 — 47, 50, 51, 142,
 146, 157, 185, 186; הקזת דם 133; הריון 174; התעמלות 79, 80.
 ויטמינים 103; וסתות 121.

זקנה 63, 134 — 139, 177; זריקה 103, 120, 133; זרע הבעל 175; זרעונים בפסח
 91.

חובל בחברו 184; חול המועד 102 — 105; חולה נפש 18; חולה שאין בו סכנה 64,
 88, 89, 92, 95, 103; חולה שאינו נקי 27; חולה שיש בו סכנה 38, 39, 41, 42, 48,
 91, 94, 108, 109, 145, 185; חולה שצריך בשר 13; חולים כרוניים 16; חזיר 159;
 חיבור אצבע 40; חליצה 180; חמץ 88 — 97; חצי שיעור 95; חציצה 24, 124,
 127; חרב כחלל 154, 156; חרש 18; חתימה בשבת 72.

טבילה 124 — 127; טבעת להחזיק הרחם 124; טומאה 152 — 156; טחול 4;
 טחורים 70; טייזקס 189; טלפון 67, 84, 102.

יבלת 81; יולדת 18, 40, 53, 66, 68, 72, 110 — 112; יום טוב 101; יחוד 177;
 יחוס 194; יין 66, 83;

יין נסך 92; יסורים 146, 147

כהן 152 — 156 ; כלה 121 ; כליה 142 ; כמוסות (קפסולות) 90 ; כסא גלגלים 23 ;
כרות שפכה 166 ; כשרות 92 — 97 .

לא תעמוד על דם רעך 185, 186 ; לב 61, 140, 141, 177 ; לולב 18 ; לחם משנה 72 ;
לידה 120 ; ליחה מפי הטבעת 22 ; לימוד רפואה 154 — 156 .

מאבד עצמו לדעת 32, 146 ; מבחנה 193, 194 ; מגפה 107 ; מוציא דיבה 149 ;
מוקצה 64 ; מזרק 74 — 76 ; מחלל שבת 12, 45 ; מחשבים 85, 86 ; מים שנעשתה
בהם מלאכה 25 ; מכונת כתיבה 174 ; מכונת שמיעה 61, 179 ; מכשיר אדים 69 ;
מעלית 68 ; מערכת אוטומטית להשגחת חולה 10 ; מפקחים הגל 32 ; מצה 98, 99 ;
מציצה 130 ; מקל בשבת 62 ; מקשה לילד 192 ; מראית עין 87 ; מריחת משחה 49,
72, 73 .

נאמנות הרופאים 11, 12 ; נגמר דינו 32 ; נדה 121 — 123 ; ניוול המת 141, 144,
155 ; ניתוח 21, 54, 72, 103, 152, 163 — 166, 187 ; נכרי 17, 43, 50, 56, 66, 68,
78, 84, 153, 159 ; נסיעה בשבת 42 ; נפל 151 ; נשק 31 .

סידוס 171 ; סכרת 38 ; ספק פיקוח נפש 32 — 35, 41 ; ספר נשמת אברהם ; ספרות
זכרון 7 .

עובר 188 — 194 ; עיוור 143, 160, 161 ; עיניים 118, 119, 143 ; עישון 114 — 117 ;
עליה לתורה 18 ; עקרות 171 ; ערמונית 163 — 165 .

פגים 77, 78 ; פושע, הצלתו 44 ; פצוע דכה 163 — 165 ; פרישה מעבודה 137 ;
פרסום מאמרים 183 ; פתולוגיה 4, 135 ; פתח תקוה 80 .

צבא 31, 35, 176 ; צובע בשבת 70 ; צור, האסון 36, 37 ; צמר גפן ביין 83 .

קבורה 118 ; קובץ בשבילי הרפואה 159 ; קוצב לב 141 ; קטן 67 ; קידוש 57 — 60 ;
קרובים 160 — 162 ; קריאה בתורה 18 ; קריאת שם 132 ; קרני לייזר 130 ; קרנית
118 .

רדיו 68 ; רודף 192 ; רחיצה 73, 80, 112 ; רחם שנחתך 180 ; ריבוי בשיעורים 40 ;
רנטגן 84, 104 ; רצח מרחמים 147, 148, 189 .

שביתת רופאים 181, 182 ; שחיה 80 ; שיניים 71, 82, 104, 127 ; שיתוק 80 ; שכר
שבת 52 ; שלא כדרך 95 ; שליח ציבור 23 ; שקר 149 ; 183 .

תאונת דרכים 84, 118, תור לניתוח 187 ; תחבושת 24, 72 ; תינוק כחול, ירוק ואדום
128 — 131 ; תענית 18 ; תרומת דם 186 ; תרופות 26, 55, 57, 58, 61, 88 — 90,
92 — 97, 103 ; תשמיש במוך 173, 174 ; תשעה באב 18, 66, 112 .

מפתח השמות

- ויס, ר' יצחק יעקב 22, 57, 66, 69, 92, 130
 163
 ולדינברג, ר' אליעזר יהודה 10, 14, 15, 17
 18, 34, 76 — 78, 82, 114 —
 116, 118, 119, 160, 161
 165, 173, 178, 183, 193
 ורהפטיג, ר' איתמר 37
 זילברשטיין, ר' יצחק 53, 187
 טולידאנו, ר' פנחס 141
 טל, מיכאל 127
 טנדלר, ר' משה דוד 49
 יברוב, ר' נחום 149
 יברוב, ר' צבי 27
 יוסף, ר' עובדיה 142
 יפה — שלזינגר, ר' מרדכי 58
 ישראלי, ר' שאול 36 — 37
 כהן, ר' שאר ישוב 134 — 188
 כ"ץ, ר' ברוך 109
 כשר, ר' מנחם מנדל 101, 113
 לאו, ר' ישראל מאיר 157
 לבציון, ר' ישראל מאיר 8
 הלוי, ר' חיים דוד 97, 110
 לוי, יעקב 2
 ליבס, ר' יצחק איזיק 51
 לנגה, ר' אלימלך 132
 מאיר, דוד מ 10
 מילר, ר' חיים 132
 נבון, ר' יעקב 35
 נבנצאל, ר' אביגדור 139
 נויגרשל, ר' מרדכי 29
 נלקן, דוד 169, 170
 גריה, ר' אברהם יצחק 31
 סג"ל, ר' יהודה זרחיה 44
 סופר, ר' אברהם שמואל בנימין 9
 שלושץ, ר' מאיר יוסף 33
 סליי, ר' מנחם 137
- אביגדור, ר' יעקב 43
 אברהם, אברהם — סופר 3א, צ, 19, 138
 אדלר, ר' סיני 121
 אהרונסון, ר' יהושע משה 20, 21, 75, 80, 89
 100, 159, 176, 177
 אויערבך, ר' שלמה זלמן 39, 52
 אטינגר, ר' יעקב 64
 איזנבך, ר' חנניה יוסף 112, 180
 אפלבום, ר' דוד 38
 אפפעל, ר' יוסף 143
 בולג, שמעון 86
 בלייך, ר' יהודה דוד 154
 בן — מאיר, ר' יהושע 31
 בצרי, ר' עזרא 23
 בר שלום, ר' יוסף ט, 25, 83, 171
 בראוטבר, חיים 169, 170
 ברגר, ר' יצחק דב 194
 ברייש, ר' מרדכי יעקב 164
 גולדברג, ר' זלמן נחמיה 67
 גורן, ר' שלמה 156, 181
 גלזנר, ר' משה שמואל 87, 107
 גליק, שמעון 5
 גרוס, ר' צבי 30
 גרינפלד, ר' משה חיים 46, 126, 172
 גרינפלד, ר' שמעון 12, 60, 62, 63, 65, 79
 123, 125, 155, 162, 175
 י" דוד בן זמרא (רדב"ז) 13
 דיכובסקי, ר' שלמה 168
 הלפרין, ר' לוי יצחק 152, 153
 הלפרין, ר' מרדכי 3, 158, 168 — 170
 הרשלר, ר' משה 40, 59, 140
 רוזנר, י" שמואל 11, 45, 47, 71, 73, 74, 81
 94, 111, 122, 166, 185, 186
 וונדר, מאיר 1
 וינברגר, ר' יעקב 136
 וינטר, ר' אלימלך 108

- סרבניק, ר' יהודה 88
 עמית, מיכאל 135
 עמנואל, יונה 3
 פולק, ר' יעקב יהודה 48
 פינשטיין, ר' משה 50, 93, 174
 פישר, ר' מיכאל 144
 פרוש, עדי 158
 פרימר, דב 167
 פרנק, ר' צבי פסח 151
 קורן, ר' זלמן 31
 קיזלשטיין, מרטין 16
 קליין, גרשון 148
 קליין, ר' מנשה 24, 32, 41, 54, 61, 90, 91
 117, 120, 129, 133, 146
 147, 150, 184, 189
 190 — 192
 קמינצקי, ר' יעקב 131
 קסלווק, אברהם 16
 קפלן, ר' מאיר 182
 קצנלבויגן, ר' מרדכי ליב 26
 רבינוביץ, ר' גדליה אהרן 9, 96, 145
 רובין, ר' חיים יעקב מאיר 55
 רובין, ר' שמואל אהרן 13, 124
 רוזין, ארנולד 134
 רוזן, ר' ישראל 85
 רוזנברג, ר' חיים 96
 רוזנטל, ר' משה אהרן 151
 שוסהיים, אלי יוסף 106, 115
 שטינברג, אברהם 4
 שטרן, ר' משה 68, 84, 102 — 105, 179
 שילה, שמואל 158
 שניאורסון, ר' מנחם מנדל 7
 שנעבאלג, ר' שרגא פייוויש 28, 42, 56, 70
 72, 95, 98, 128
 שרגורוצקי, בוריס 16